The image shows a multi-story atrium with glass railings on the upper levels. A prominent red wall is visible in the center. The space is well-lit, with natural light coming from skylights at the top. The overall design is modern and open.

Tampereen yliopiston Open Access -kyselyn tulokset

Outi Sisättö
Tanja Heikkilä
Merja Hyödynmaa
Raila Melin
Kati Mäki

Tampereen yliopiston kirjasto
Tampere 2012
ISBN 978-951-44-8932-7 (pdf)

TIIVISTELMÄ

Kirjaston keväällä 2012 toteuttamaan Open Access -kyselyyn vastasi 205 yliopisto-yhteisön jäsentä. Lähes kaikki vastaajat pitivät Open Access-periaatetta joko erittäin tai melko tärkeänä. Kolmasosa vastaajista toteutti Open Access-periaatetta julkaisemalla OA-lehdissä. Kuusi prosenttia vastaajista ilmoitti, että heidän tutkimusrahoittajansa vaatii tutkimustulosten avointa julkaisemista. 40 prosenttia vastaajista ei tiennyt tutkimusrahoittajansa kantaa asiaan.

Vastaajista 78 prosenttia piti yliopistojen julkaisuarkistoja melko tai erittäin tärkeinä. Melkein 40 prosenttia vastaajista ei silti tuntenut Tampereen yliopiston avointa julkaisuarkistoa TamPubia. Lisäksi vain 12 prosenttia vastaajista oli tallentanut julkaisujaan TamPubiin. Rinnakkaistallentaminen koettiin vaivalloiseksi ja monimutkaiseksi, mikä johtui useimmiten oman ajan riittämättömyydestä ja heikosta lupa-asioiden tuntemuksesta. Reilu neljännes vastaajista ei tutustu artikkelinsa julkaisemista koskeviin tekijänoikeusehtoihin.

Rinnakkaistallennuksen kannalta on myönteistä, että 74 prosenttia vastaajista säilyttää itsellään artikkelinsa viimeisen tekijäversion, jonka kansainväliset kustantajat pääsääntöisesti antavat rinnakkaistallentaa. Pääosa vastaajista oli myös valmis kysymään rinnakkaistallennusluvan muilta artikkelin kirjoittajilta. 76 prosenttia vastaajista tallentaisi TamPubiin artikkelinsa tekijäversion, mikäli kirjasto tarkastaisi kustantajan lupakäytännön heidän puolestaan.

SISÄLTÖ

Mitä rinnakkaistallentaminen on?	4
Mitä hyötyä rinnakkaistallentamisesta on?	4
Open Access yleisty.....	4
Rinnakkaistallennuskehotus	5
Rinnakkaistallennuskyselyn tavoite	5
Miten kysely tehtiin?	5
Taustatiedot	5
Open Access -julkaiseminen	6
TamPub – Tampereen yliopiston avoin julkaisuarkisto	8
Tekijänoikeusasiat	11
Johtopäätökset	13
Lähteet.....	15
Hyödyllisiä linkkejä	15
Liitteet	16

Mitä rinnakkaistallentaminen on?

Rinnakkaistallentamisella tarkoitetaan tieteellisessä aikakauslehdessä julkaistun tutkimusartikkelin rinnakkauskopion tallentamista julkaisuarkistoon avoimesti kaikkien saataville. Rinnakkaistallentaminen ei vaikuta alkuperäisen julkaisufoorumien valintaan eikä korvaa sitä.

Useimmat kansainväliset aikakauslehtikustantajat sallivat artikkelin tekijän tallentaa artikkeleiden post-print-version tekijän organisaation julkaisuarkistoon. Post-print-versiolla (tai final draft) tarkoitetaan tekijän viimeistä artikkeliversiota, joka vastaa sisällöltään lopullista julkaisua, mutta josta puuttuu kustantajan taittotyö.

Julkaisuarkistoon tallennetut artikkeliversiot sisältävät linkin alkuperäiseen artikkeliin. Täten organisaatioiden julkaisuarkistoista Internetin hakukoneilla löytyvät artikkelikopiot markkinoivat alkuperäisjulkaisua, lisäävät osaltaan artikkelin näkyvyyttä ja viittauksia, sekä kasvattavat lehden impaktilukua.

Ennen rinnakkaistallentamista tarvitaan lupa artikkelin muilta tekijöiltä ja muiden tuottamasta sisällöstä, esimerkiksi kuvista tai taulukoista. Lisäksi pitää olla kustantajan lupa tai tieto kustantajan rinnakkaistallennuspolitiikasta. SHERPA/RoMEO-palvelusta voi tarkistaa yli 18 000 lehden Open Access -politiikan, sieltä löytyy myös tieto siitä, mikä artikkeliversio on luvallista tallentaa, ja millä ehdoilla. Suuri osa kansainvälisistä kustantajista sallii rinnakkaistallentamisen. Rinnakkaistallentamisesta löytyy lisätietoja Tampereen yliopiston tutkimus-sivulta.

Tampereen yliopiston julkaisuarkistona toimii Kansalliskirjaston verkkopalveluiden uudistama TamPub -arkisto. Monet tutkijat arvostavat kansainvälisiä tieteenalakohtaisia julkaisuarkistoja, joita ei kuitenkaan ole kaikille tieteenaloille. Kansallista julkaisuarkistoakaan ei ole. Juridisesti kansallinen julkaisuarkistoratkaisu olisi ongelmallinen, sillä kustantajat sallivat rinnakkaistallennuksen yleensä tutkijan oman organisaation arkistoon.

Mitä hyötyä rinnakkaistallentamisesta on?

Suomalaisilla yliopistotutkijoilla on pääsy lähes kaikkiin tarvitsemiinsa tieteellisiin julkaisuihin verkon kautta. Pienillä tutkimuslaitoksilla ja kehitysmailla sen sijaan ei ole varaa hankkia kaikkia tarvittavia tieteellisiä verkkojulkaisuja tutkijoidensa käyttöön. Näiden organisaatioiden tutkijat hyötyvät Open Access -julkaisemisesta, myös rinnakkaistallentamisesta. Myös suomalaiset yliopistokirjastot joutuvat vuosi vuodelta miettimään yhä tarkemmin, mitä aineistoja hankitaan, sillä kirjojen lisensoimien tietoaineistojen hinnat nousevat jatkuvasti.

Rinnakkaistallentaminen hyödyttää myös tutkijaa lisäämällä tutkimuksen näkyvyyttä ja saavutettavuutta, sekä sitä kautta vaikuttavuutta.

Open Access yleisty

Usean merkittävän tutkimusrahoittajan rahoituspäätöksen ehtona on tutkimustulosten avoin saatavuus joko julkaisemalla tutkimustulokset OA-lehdissä (kultainen OA) tai rinnakkaistallenteena oman instituution julkaisuarkistossa (vihreä OA). Koska OA-lehtiä on vain noin 30 prosenttia maailman vertaisarviointia käyttävistä tieteellisistä lehdistä, niin rinnakkaistallennus on vaihtoehto, joka ei rajoita tutkijan vapautta valita tutkimusartikkelinsa julkaisuväylä (Suber 2012).

Euroopan komissio on tekemässä tieteellisten julkaisujen avoimesta saatavuudesta yleisperiaatteen Horisontti 2020 -ohjelmassaan. Ohjelma koskee unionin tutkimus- ja innovaatorahoitusta vuosina 2014–2020. Vuodesta 2014 lähtien kaikkien Horisontti 2020 -ohjelman rahoituksella tuotettujen artikkeleiden tulee olla avoimesti saatavilla. Komissio on myös suositellut jäsenvaltioille, että nämä soveltaisivat samanlaista lähestymistapaa kansallisissa ohjelmissa rahoitettujen tutkimusten tuloksiin. Tavoitteena on saada vuoteen 2016 mennessä 60 prosenttia Euroopassa julkisrahoitteisessa tutkimuksessa syntyvistä tutkimusartikkeleista avoimen julkaisun piiriin. (Euroopan komissio 2012.)

Iso-Britanniassa julkaistiin heinäkuussa 2012 kahden merkittävän tutkimusrahoittajan (The Research Councils UK ja Higher Education Funding Council for Eng-

land) päätös avoimen julkaisemisen edellyttämisestä tutkimusrahoituksen ehtona. Näiden lisäksi Britannian hallitus julkaisi suositukset avoimen julkaisemisen puolesta. Näillä päätöksillä edistetään eurooppalaisen julkisesti rahoitetun tutkimuksen tulosten avointa saatavuutta. Vastaavia päätöksiä ovat jo aiemmin tehneet useat globaalisti toimivat merkittävät tutkimusrahoittajat. (Suber 2012.) Myös avoin pääsy julkisesti rahoitetun tutkimuksen tutkimusaineistoon on viime vuosina noussut julkiseen keskusteluun.

Rinnakkaistallennuskehotus

Monessa maassa yliopistot tai yliopistojen tiedekunnat ovat tehneet päätöksiä, jotka velvoittavat tutkijoita tallentamaan tutkimusartikkeleiden rinnakkaistallenteet avoimeen julkaisuarkistoon. Suomessa vain Helsingin yliopisto on tehnyt tutkijoitaan velvoittavan päätöksen. Tallennusvelvoite ei ole kuitenkaan Helsingissä toteutunut tarkoitetulla tavalla.

Tampereen yliopiston rehtori on tehnyt päätöksen, joka kehottaa yliopiston tutkijoita 1.1.2011 alkaen tallentamaan tieteellisissä julkaisuissa julkaistavaksi hyväksytyjen artikkelien rinnakkaiskopiot yliopiston tarjoamaan avoimeen julkaisuarkistoon (Tampereen yliopisto 2009). Päätöksen tavoitteena on tehdä näkyväksi yliopistossa tehtävää tutkimusta ja lisätä tutkimuksen vaikuttavuutta. Suomalaisista yliopistoista Tampereen yliopiston lisäksi vain Jyväskylän yliopisto kehottaa tutkijoitaan tutkimusartikkeleiden rinnakkaistallennukseen. Suomen muissa yliopistoissa asia ei ole noussut päätösten tasolle.

Rinnakkaistallennuskyselyn tavoite

Kirjasto vastaa rehtorin rinnakkaistallennuspäätöksen toimeenpanosta. Kirjastossa tämä on tarkoittanut julkaisuarkiston uusimista yhteistyössä yliopiston tietohallinnon ja Kansalliskirjaston kanssa, henkilöresurssien osoittamista rinnakkaistallennustehtäviin ja aktiivista viestintää yliopiston eri viestintävälineiden avulla ja eri tilaisuuksissa. Rehtorin päätöksen ensimmäisenä vuonna 2011 saatiin TamPubiin rinnakkaistallenteina 404 artikkelia. Yliopiston henkilökunta julkaisee vuosittain noin 1500 vertaisarvioitua tieteellistä artikkelia ja noin 1100 muuta julkaisua.

Kirjasto päätti tehdä tutkijoille kyselyn, jonka tavoitteena oli löytää syitä siihen, miksi tutkijat eivät tarttuneet ilmaiseen mahdollisuuteen markkinoida tutkimusartikkeleitaan. Oliko sellaisia esteitä, joita kirjaston on mahdollista poistaa? Tai voidaanko tutkijoita motivoida jollakin perusteella? Kysely katsottiin samalla yhdeksi tavaksi tehdä rinnakkaistallennusmahdollisuutta tunnetuksi yliopistossa. Idea kyselyn tekemiseen saatiin vastaavista kyselyistä, joita esimerkiksi Iso-Britannian yliopistokirjastot olivat tehneet ja Suomessa Jyväskylän yliopiston kirjasto.

Kirjaston johtoryhmä nimesi kyselyn toteuttajaksi tiimin, jota täydennettiin asiantuntijoilla tarpeen mukaan. Kyselyn toteutukseen osallistuivat Outi Sisättö, Merja Hyödynmaa, Kati Mäki, Raila Melin ja Tanja Heikkilä sekä teknisinä asiantuntijoina Sami Kosunen ja Timo Vuorisalmi. Mirja Iivonen ja Harri Melin kommentoivat kyselylomakkeita. Käännöksissä avustivat Saija Tapio ja István Csiszár.

Miten kysely tehtiin?

Kysely toteutettiin verkkolomakkeella (e-lomake), jonka 16 kysymystä muokattiin Tampereen yliopiston tutkijoille sopiviksi muualla toteutettujen kyselylomakkeiden pohjalta. Käyttämällä osin samoja kysymyksiä säästettiin työtä ja säilytettiin tulosten vertailtavuus muiden yliopistojen tuloksiin. Lomakkeet olivat avoimena suomeksi ja englanniksi 13.–31.3.2012. Yliopiston vararehtori Harri Melin lähetti viestin kyselystä tutkijoille 13.3. ja muistutuksen 19.3. Kyselystä tehtiin juttu kirjaston blogiin, uutisoitiin yliopiston ja kirjaston kotisivuilla ja sähköpostiuutisissa. Myös kirjastoyhdyshenkilöiden välityksellä kyselystä viestitettiin yksiköille.

Taustatiedot

Kyselyyn vastasi 205 henkilöä. Tämä on noin 10 prosenttia yliopiston henkilökunnan määrästä (Tampereen yliopisto 2011). Taustatietoja kysyttiin kolmessa ensimmäisessä kysymyksessä (Liite 1 ja 2). Suurin osa vastaajista oli työelämän aktiivisimmassa vaiheessa olevia. 30–39-vuotiaita vastaajia oli 33 ja 40–49-vuotiaita 27 prosenttia kaikista vastaajista (ks. taulukko 1). Alle 30-vuotiaita oli 11 prosenttia, 50–59-vuotiaita 20 ja yli 60-vuotiaita 9 prosenttia vastaajista.

Taulukko 1. Vastaajien ikä

Ikä	lkm	%
alle 30	22	11 %
30-39	68	33 %
40-49	55	27 %
50-59	41	20 %
60 tai yli	19	9 %
Yhteensä	205	100 %

Vastaajien iän lisäksi kysyttiin myös vastaajien asemaa yliopistossa. Nuoret tutkijat ja tohtoriopiskelijat olivat aktiivisimpia kyselyyn vastaajia. Heitä oli 31 prosenttia kaikista vastaajista (ks. taulukko 2). Muiden tutkijoiden ja tutkijatohtoreiden osuus vastaajista oli yhteensä 24 prosenttia. Professoreita ja tutkimusjohtajia oli 18 prosenttia samoin kuin lehtoreita. Muita kuin tutkijoita ja opettajia oli 9 prosenttia.

Taulukko 2. Vastaajien asema Tampereen yliopistossa

Asema yliopistossa	lkm	%
Tohtoriopiskelija / Nuorempi tutkija tai vastaava	64	31 %
Tutkija	27	13 %
Tutkijatohtori tai vastaava	23	11 %
Yliopistonlehtori tai vastaava	36	18 %
Professori / Akatemiaprofessori / Tutkimusprofessori / Tutkimusjohtaja tai vastaava	37	18 %
Kuulun muuhun kuin opetus- tai tutkimushenkilökuntaan	18	9 %
Yhteensä	205	100 %

Kolmas kyselijöitä taustoittava kysymys oli vastaajien tieteenalayksikkö tai erillislaitos. Vastauksia saatiin eniten yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksiköstä, 40 vastausta (ks. taulukko 3). Seuraavaksi aktiivisimmat olivat johtamiskorkeakoulu (28 vastausta) ja biolääketieteellisen teknologian yksikkö (27 vastausta). Vastauksia saatiin kuitenkin kaikista yksiköistä, myös erillislaitoksista, joten kysely kattoi hyvin yliopiston kaikki tieteenalat.

Taulukko 3. Vastaajien tieteenalayksikkö tai erillislaitos Tampereen yliopistossa

Tieteenalayksikkö / Erillislaitos	lkm	%
Biolääketieteellisen teknologian yksikkö	27	13 %
Informaatitieteiden yksikkö	23	11 %
Johtamiskorkeakoulu	28	14 %
Kasvatustieteiden yksikkö	11	5 %
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö	13	6 %
Lääketieteen yksikkö	21	10 %
Terveystieteiden yksikkö	15	7 %
Viestinnän, median ja teatterin yksikkö	14	7 %
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö	40	20 %
Kielikeskus	1	0 %
Kirjasto	3	1 %
Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto	4	2 %
Yliopistopalvelut	5	2 %
Yhteensä	205	100 %

Vaikka kyselyvastauksia saatiin vain 205 henkilöltä, niin vastaajien voidaan katsoa edustavan kohtuullisen hyvin yliopiston henkilökuntaa iän, aseman ja tieteenalayksikön mukaan. Kaikista ikä- ja ammattiryhmistä oli edustavasti vastaajia, samoin kaikista yksiköistä. Missään näistä kolmesta taustatietokysymyksestä ei ollut huomattavaa ali- tai yliedustusta jonkun ryhmän kohdalla.

Jyväskylän yliopiston kirjasto toteutti Open Access -kyselyn helmikuussa 2012. Kyselyyn vastasi lähes sama määrä kuin Tampereella, 211 henkilöä. (Harjuniemi 2012, 7.)

Iso-Britannian yliopistoissa tehtiin Open Access -kysely kesäkuussa 2011. Siihen osallistui 20 keskeistä yliopistoa. Vastauksia saatiin 1676 henkilöltä. (Repositories Support Project & UKCoRR 2011, 2–3.)

Open Access -julkaiseminen

Tutkijoiden kantaa Open Access -periaatteeseen yleisellä tasolla tiedusteltiin kysymyksillä 4–6 (Liite 1 ja 2).

Open Acces -julkaisemisen periaatteen tärkeys

Lähes kaikki Tampereen yliopiston kyselyyn vastanneet pitivät Open Access -periaatetta joko erittäin tai melko tärkeänä. Erittäin tärkeänä sitä piti 58 prosenttia vastaajista ja 35 prosenttia melko tärkeänä (ks. kuvio 1). 6 prosenttia vastaajista ei pitänyt OA-periaatetta kovin tärkeänä ja yksi prosentti vastaajista ei pitänyt sitä lainkaan tärkeänä.

Kuvio 1. Open Access -periaatteen tärkeys (N=205)

Jyväskylän yliopiston kirjaston kyselyn tulos oli samansuuntainen: 66 prosenttia vastaajista piti OA-periaatetta hyvin tärkeänä ja melko tärkeänä sitä piti 26 prosenttia. Jyväskylässä samoin kuin Tampereella 6 prosenttia vastaajista ei pitänyt OA-periaatetta kovin tärkeänä ja Jyväskylässä vain yksi henkilö, puoli prosenttia vastaajista ei pitänyt sitä lainkaan tärkeänä. (Harjuniemi 2012, 8.)

Brittiläisistä tutkijoistakin 63 prosenttia kannatti erittäin paljon OA-periaatetta ja melko paljon 22 prosenttia vastaajista. OA-periaatetta vastusti voimakkaasti briteistäkin vain pieni osa, 2 prosenttia vastaajista. Loput 13 prosenttia olivat joko vähän vastaan (3 %), neutraaleja (8 %) tai eivät osanneet sanoa kantaansa (2 %). (Repositories Support Project & UKCoRR 2011, 4–5.)

Edellä kerrotun kolmen kyselyn lähes yhtenevät tulokset osoittavat, että tutkijat kannattavat periaatetasolla hyvin laajasti tutkimustulosten avointa saatavuutta. Tampereen kyselyn avoimissa vastauksissa (kysymys 16, ks. liite 1 ja 2) tämä nousi myös esille:

”tärkeä keino lisätä tutkimustulosten avointa saatavuutta”

”Oikein hyvä idea, keino saada tutkimukset nopeasti laajalle lukijakunnalle”

”I think the availability of the research articles is important and many publishers grant permissions to put papers on e.g. personal/project webpages. I would like to learn how to self-archive my articles.”

Open Access -lehdissä julkaiseminen

Melkein kolmannes Tampereen yliopiston vastaajista, 29 prosenttia, noudatti OA-periaatetta omassa julkaisutoiminnassaan pyrkimällä julkaisemaan Open Access -lehdissä (ks. taulukko 4). Vain 9 prosenttia vastasi, ettei pyri julkaisemaan OA-lehdissä. Enemmistö vastaajista, peräti 62 prosenttia ilmoitti, ettei pitänyt OA-periaatetta julkaisuforuminsa valintakriteerinä.

Taulukko 4. Julkaiseminen

Open Access -periaatteella toimivissa lehdissä

Pyritkö julkaisemaan OA-periaatteella toimivissa lehdissä?	Ikkm	%
Kyllä	60	29 %
En	18	9 %
En pidä sitä valintakriteerinä	127	62 %
Yhteensä	205	100 %

Avoimissa vastauksissa (kysymys 16) OA-lehdet mainittiin:

”... Open Access -lehdet eivät ole kauttaaltaan laadultaan vielä ’perinteisten’ tasolla. Jutut menevät helpommin läpi. Lisäksi ei ole erillistä tutkimusrahoitusta, josta voisi maksaa Open Access -maksut.”

Jyväskylän yliopiston tulokset ovat myös tässä kysymyksessä lähes identtiset Tampereen yliopiston vastausten kanssa. Jyväskylässä 33 prosenttia vastaajista pyrki julkaisemaan OA-lehdissä ja 5 prosenttia vastasi, ettei pyri. Myös Jyväskylässä kuten Tampereellakin 62 prosenttia vastaajista ei pitänyt OA-periaatetta julkaisuforuminsa valintakriteerinä. (Harjuniemi 2012, 9.)

Brittiläisen kyselyn vastaajat suosivat suomalaisia kollegoitaan enemmän Open Access -lehtiä. Siellä 46 prosenttia vastaajista suosi voimakkaasti OA-lehtiä ja 23 prosenttia jonkin verran. Voimakkaasti tai jonkin verran vastaan OA-lehdissä julkaisemista oli yhteensä 13 prosenttia Iso-Britannian yliopistojen vastaajista. (Repositories Support Project & UKCoRR 2011, 5.)

Tuloksista on pääteltävissä, että tutkijat kannattavat periaatetasolla avointa julkaisemista, mutta mitä lähemmäksi oman työn arkea tullaan, sitä enemmän muut seikat ohjaavat toimintaa. Tuloksissa oli yllättävää se, että Iso-Britanniassa tutkijat pyrkivät suomalaisia kollegoitaan enemmän julkaisemaan Open Access -lehdissä: 46 prosenttia on jo melkein puolet kaikista vastaajista, kun suomalaisista vain noin kolmannes noudatti OA-periaatetta omassa julkaisutoiminnassaan.

Tutkimusrahoittajien suositukset avoimuudesta

Tutkimustulosten avoin saatavuus on yhä useammin ehtona tutkimuksen rahoitukselle. Kyselyyn vastanneista tutkijoista 54 prosenttia ilmoitti, ettei heidän tutkimusrahoittajansa asettanut avointa tulosten julkaisemista rahoituspäätöksen ehdoksi (ks. taulukko 5). Vain 6 prosenttia vastaajista ilmoitti, että heidän tutkimuksensa rahoittajat edellyttävät tai suosittavat tutkimustulosten avointa julkaisemista. Suuri osa vastaajista, 40 prosenttia, ei osannut sanoa tutkimuksensa rahoittajan kantaa asiaan.

Taulukko 5. Tutkimustulosten avoimuus rahoituksen ehtona

Edellyttääkö / suosittaako tutkimuksesi rahoittaja tutkimustulosten julkaisemista avoimesti verkossa?	lkm	%
Kyllä	13	6 %
Ei	110	54 %
En osaa sanoa	82	40 %
Yhteensä	205	100 %

Jyväskylän yliopiston tutkijatkaan eivät tienneet rahoittajansa suhtautumisesta tutkimustulosten avoimeen saatavuuteen. Epätietoisia oli 62 prosenttia vastaajista. Loput 38 prosenttia sen sijaan tiesivät rahoittajan linjauksen. (Harjuniemi 2012, 9–10.)

Oletettavaa on, että kun yhä useampi tutkimusrahoittaja, ministeriö ja yliopisto asettaa rahoituksensa ehdoksi tutkimustulosten avoimen saatavuuden, myös tutkijoiden tietoisuus asiasta lisääntyy.

TamPub – Tampereen yliopiston avoin julkaisuarkisto

Kysymyksillä 7–11 (Liite 1 ja 2) haluttiin selvittää, miten hyvin oman yliopiston julkaisuarkisto tunnetaan ja pidetäänkö yleensä yliopistojen perustamia arkistoja tärkeänä. Haluttiin myös selvittää, kuinka moni on arkistoon tallentanut. Toiminnan kehittämisen kannalta vielä olennaisempaa oli tietää syitä, joiden vuoksi rinnakkaistallennusta ei tehdä.

Yliopistojen avointen julkaisuarkistojen tärkeys

Tampereen yliopiston tutkijoista 78 prosenttia pitää yliopistojen omia julkaisuarkistoja joko melko tai erittäin tärkeänä. Erittäin tärkeänä arkistoja piti melkein puolet vastaajista, 47 prosenttia, ja melko tärkeänä 31 prosenttia (ks. kuvio 2). 14 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, etteivät arkistot ole kovin tärkeitä, 4 prosenttia ei pitänyt arkistoja lainkaan tärkeänä ja 4 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa kantaansa asiaan.

Kuvio 2. Yliopistojen avointen julkaisuarkistojen tärkeys (N=205)

Jyväskylän yliopiston tutkijoista 82 prosenttia piti yliopistojen julkaisuarkistoja erittäin tai melko tärkeänä. Jyväskylässä yli puolet vastaajista, 52 prosenttia piti

arkistoja erittäin tärkeänä ja 30 prosenttia melko tärkeänä. Jyväskylässä 10 prosenttia vastaajista ei nähnyt arkistoja kovin tärkeänä ja 5 prosenttia ei pitänyt niitä lainkaan tärkeänä. 2 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa kantaansa. (Harjuniemi 2012, 10.)

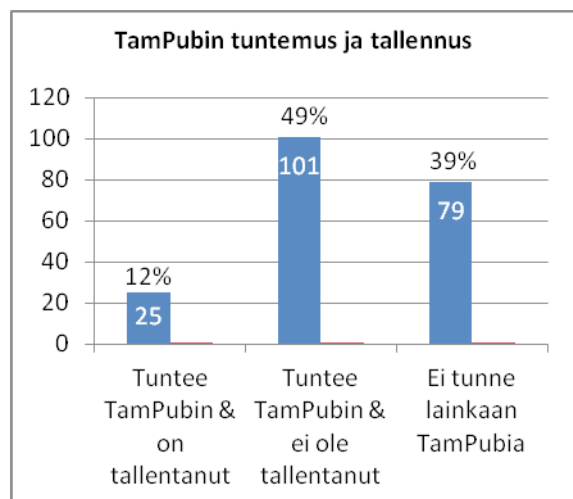
Tässäkin vertailussa sekä Tampereen että Jyväskylän yliopiston tutkijat ovat huomattavan yksimielisiä. Noin neljä viidesosaa kummassakin yliopistossa kyselyyn vastanneista piti tärkeänä, että yliopistot ovat perustaneet avoimia julkaisuarkistoja. Tampereen kyselyn avoimissa kommentteissa nousi esiin myös näkökulmat, joissa yliopistojen omia julkaisuarkistoja ei pidetty kovinkaan tärkeinä. Sen sijaan julkaisut haluttiin laajempaan kansainväliseen tai kansalliseen arkistoon:

”I think it is waste of effort that University has its own open access archive. This should be done by the international community”.

“... uni[versity] repositories loose the prestige of peer review journals”

TamPubin tuntemus ja rinnakkaistallennus

Tampereen yliopisto on perustanut TamPub julkaisuarkiston vuonna 2000. TamPub oli perustamisestaan lähtien lähinnä ensimmäistä kertaa verkossa julkaistavia kirjoja ja tutkimusraportteja varten. Vuonna 2011 sitä kehitettiin niin, että siihen oli mahdollista tallentaa myös artikkeleita. Kyselyn vastauksista kävi ilmi, että lähes puolet tutkijoista, 49 prosenttia, tunsivat TamPubin, muttei ollut siihen tallentanut (ks. kuvio 3). Vain 12 prosenttia vastaajista oli tallentanut julkaisujaan TamPubiin. 39 prosenttia tutkijoista ei tuntenut TamPubia lainkaan.

Kuvio 3. TamPubin tuntemus ja tallennus (N=205)

Jyväskylän yliopiston tutkijat tunsivat oman yliopiston julkaisuarkiston JYXin paremmin kuin tamperelaiset kollegat omansa. 73 prosenttia vastaajista tunsivat JYXin hyvin tai jonkin verran. Vain 27 prosenttia ei tuntenut yliopistonsa arkistoa. Jyväskylässä oli myös enemmän arkistoon tallentaneita. 26 prosenttia vastaajista oli tallentanut julkaisujaan Jyväskylän yliopiston avoimeen julkaisuarkistoon. (Harjuniemi 2012, 11.)

Brittiläisessä tutkimuksessa yliopiston arkistot tunnettiin yhtä hyvin kuin Jyväskylässä. 73 prosenttia vastaajista ilmoitti tuntevansa oman yliopistonsa julkaisuarkiston. 59 prosenttia niistä tutkijoista, jotka tunsivat oman yliopistonsa julkaisuarkiston, oli myös tallentanut julkaisujaan arkistoon. (Repositories Support Project & UKCoRR 2011, 7–8.)

Tampereen yliopiston kyselyn tämän osion tulos osoittaa, että monipuolista tiedotusta tarvitaan, koska melkein 40 prosenttia tutkimukseen vastanneista ei tunne TamPubia. Ero Tampereen ja vertailuyliopistojen välillä on merkittävä. Niissä yli 70 prosenttia vastaajista tunsivat oman yliopistonsa arkiston. Pelkkä arkiston tuntemisen lisäys ei luonnollisesti ole tavoite, vaan todellinen haaste Tampereella on, että arkistoon tallentaneita oli vain 12 prosenttia, kun jyvaskyläläisistä reilu neljännes arkiston tunteneista oli tallentanutkin siihen ja briteistä melkein 60 prosenttia.

TamPubiin tallentamisen esteet

Niiltä vastaajilta, jotka eivät olleet tallentaneet TamPubiin mitään, kysyttiin syytä miksi näin on ollut. Syitä sai mainita useampia. Tämän kysymyksen vastausten kokonaismääräksi tuli 216 (ks. taulukko 6). Joitakin avoimia vastauksia on siirretty kyselyssä valmiiksi annettuihin luokkiin.

Vaikka suurin osa vastaajista piti arkiston avoimuutta melko taikka erittäin tärkeänä, koettiin oman ajan riittämättömyys (36 vastaajaa) suurimmaksi esteeksi tallentamiseen ryhtymiselle ja tallentaminen koettiin vaivalloisena ja liian monimutkaisena kustantajan ja muiden tekijöiden lupien vuoksi. Melko yleinen oli uskomus, että kustantajat eivät lupia antaa (25 vastaajaa) ja yleisesti lupa-asioiden tuntemus oli (36 vastaajaa) heikkoa. Vain yksi vastaaja ei halunnut julkaisujaan avoimesti saataville.

Taulukko 6. Mistä syystä et ole tallentanut TamPubiin?

Mistä syystä et ole tallentanut julkaisujasi TamPubiin?	lkm	%
En tiedä, miten toimia	31	14 %
Pidän tallentamista vaivalloisena	29	13 %
Minulla ei ole aikaa rinnakkaistallentamiseen	36	17 %
En tunne lupa-asioita	36	17 %
Arvelen, ettei kustantaja anna rinnakkaistallennuslupaa	25	12 %
Minulla ei ole muiden tekijöiden lupaa	15	7 %
Lupien kysyminen muilta tekijöiltä on liian vaivalloista	13	6 %
En halua omia julkaisujani avoimesti TamPubiin	1	0 %
Muu syy	30	14 %
Yhteensä	216	100 %

Jyväskylän yliopiston kirjaston Open Access -kyselyssä samaan kysymykseen tuli hyvin yhtäläisiä vastauksia. Huono perehtyminen rinnakkaistallentamisen pelisääntöihin ja oman ajan riittämättömyys suhteessa saata-vaan hyötyyn olivat suurimmat esteet tallentamisen aloittamiselle (Harjuniemi 2012, 12–14).

Iso-Britannian kyselyn tuloksissa oltiin hieman enemmän huolestuneita copyright-asioista, kuin Tampereen ja Jyväskylän tutkimuksissa, mutta ajanpuute oli kaikilla yhteinen tekijä (Repositories Support Project & UKCoRR 2011, 7).

Kysymykseen Muu syy, mikä? saatiin Tampereen yliopistossa 37 vastausta, joista joitakin on luokitettu kyselyssä valmiiksi annettuihin luokkiin. Luokittelun jälkeen vastauksia jäi jäljelle 30 (ks. taulukko 7). Vastaajien ikärakenne ja tutkijauran vaihe näkyivät kyselyssä hyvin, sillä 19 vastaajaa ilmoitti, ettei vielä ollut julkaissut mitään. Myös Jyväskylän kyselyn vastaajat olivat iältään nuoria ja tutkijauransa alussa, ja heidänkin vastauksissaan mainittiin, ettei heillä vielä ole julkaistavaa (37) (Harjuniemi 2012, 12).

Tutkijat kokivat rinnakkaistallennettavaksi hyväksyttävien erilaisten tekijäversioiden (pre-print, post-print) löytämisen hankalaksi. Tutkijat kokivat myös pääsyn alkuperäisiin lehtiin riittäväksi. Pääsy kirjastojen lisensoimisiin aineistoihin saattaa hämärtää tietoa julkaisun

avoimesta saatavuudesta. Huolestuneisuus tekijänoikeusmaksujen tai kustantajien taloudellisen menestysten vuoksi mainittiin yhdeksi rinnakkaistallennusta estäväksi syyksi.

Taulukko 7. Muu syy, mikä?

Muu syy	lkm
Ei (vielä) julkaistavaa	19
Julkaisu tallennettu TamPubiin pyytämättä	2
Lupien kyseleminen (kustantajilta) liian hankalaa	2
Versiot hukassa	1
Riittää, että artikkelit alkuperäisissä lehdissä & pääsy yliopistokirjastojen kautta	2
OA hoituu muulla tavoin (http://arxiv.org/)	1
Huoli tekijänoikeusmaksujen / kustantajien taloudellisten menetysten vuoksi	2
Ei arvosta julkaisuarkistoa	1
Yhteensä	30

Muina syinä mainittiin muun muassa:

”Lupien hakeminen tuo lisätyötä jota en halua tehdä, se kuuluu kirjastolle.”

”Kotimaisten tiedelehtien kannalta rahallinen tuki OA:n mahdollistamiseen tärkeä.”

”It decreases the pressure on publishers for genuine OA...”

Muu avoin julkaiseminen

Kyselyssä haluttiin selvittää eri väyliä, joiden kautta tutkijat laittavat julkaisunsa avoimesti saataville. Vastaaja saattoi ilmoittaa useita väyliä ja kysymykseen sai vastata myös omin sanoin. Tämän kysymyksen vastausten kokonaismäärä oli 253 (ks. taulukko 8).

Luokittelemattomien avovastausten kokonaismäärä oli 56. Joitakin vastauksia on luokitettu kyselyssä valmiiksi annettuihin luokkiin. Luokittelun jälkeen avovastauksia jäi jäljelle 39. Taulukossa 8 avovastaukset on nimetty ryhmäksi ”jotakin muuta kautta”.

Vastauksista 38 prosentissa ilmoitettiin, että julkaisuja ei ole avoimesti saatavilla mitään kautta. Käytetyistä avoimista julkaisuväylistä mainittiin tieteenalakohtainen arkisto kuten PubMed, arXiv tai Academia.edu

useimmin eli 39 vastauksessa. TamPub mainittiin 29:ssä, omat web-sivut 26:ssa, oppiaineen/yksikön web-sivut 24:ssä sekä jokin muu väylä 39 vastauksessa.

Taulukko 8. Vastaajien käyttämät väylät julkaisujen laittamiseksi avoimesti saataville

Millä tavoin laitat julkaisusi avoimesti saataville?	lkm	%
Julkaisuni eivät ole avoimesti saatavilla mitään kautta	96	38 %
Omien web-sivujeni kautta	26	10 %
Oppiaineen/yksikön web-sivujen kautta	24	9 %
Tieteenalakohtaisen arkiston kautta	39	15 %
TamPubin kautta	29	11 %
Jotakin muuta kautta	39	15 %
Yhteensä	253	100 %

Jyväskylän yliopiston kirjaston Open Access -kyselyn niistä vastaajista, jotka eivät olleet tallentaneet aineistojaan JYX-julkaisuarkistoon, 71 prosenttia ei ollut laittanut julkaisujaan avoimeksi mitään muutakaan kautta. Jyväskylän yliopiston kirjaston kyselyssä tiedusteltiin muun avoimen julkaisuväylän kuin JYX-julkaisuarkiston käyttöä. Muina väylinä mainittiin muun muassa tieteenalakohtainen arkisto ja omat web-sivut. (Harjuniemi 2012, 14–15.)

Huomattavassa osassa vastauksista (16) oletettiin julkaisujen tulevan avoimesti saataville tavalla tai toisella esimerkiksi julkaisijan, lehden, tietokannan tai kirjaston kautta (ks. taulukko 9). Todellisuudessa esimerkiksi kirjaston hankkimat lisensoidut e-lehdet artikkeleihin eivät ole avoimesti saatavilla vaan niiden avoimelta näyttävä saatavuus perustuu käyttöoikeuden tunnistamiseen. Jos oman yliopiston verkossa oleva tutkija pääsee lukemaan Internetistä löytämänsä lisensoidun e-lehden artikkeleita käymättä kirjaston sivuilla ja käyttämättä kirjaston e-aineistojen Nelli-portaalia, voi syntyä virheellinen vaikutelma lehden ja artikkelin avoimesta saatavuudesta.

Tutkimushankkeen, -ryhmän tai projektin verkkosivut mainittiin avoimena julkaisuväylänä kuudessa vastauksessa; työnantajan, rahoittajan tai tilaajan verkkosivut samoin kuudessa vastauksessa. OA-lehdet mainittiin avoimena julkaisuväylänä neljässä vastauksessa; konferenssit tai sosiaalinen media samoin neljässä vastauksessa.

Kolmessa vastauksessa ei yksilöity julkaisuväylää vaan vastaus oli esimerkiksi ”riippuu tapauksesta”.

Taulukko 9. Avovastauksissa mainitut käytetyt avoimet julkaisuväylät

Jotakin muuta kautta	lkm
Olettaa tulevan avoimeksi julkaisijan / lehden / tietokannan / kirjaston kautta	16
Tutkimushankkeen / -ryhmän / projektin web-sivut	6
Työnantajan / rahoittajan / tilaajan web-sivut	6
OA-lehdet	4
Konferenssit / sosiaalinen media	4
Riippuu tapauksesta	3
Yhteensä	39

Iso-Britannian kyselyn raportista käy ilmi, että vain 31 prosenttia niistä vastaajista, jotka eivät laittaneet julkaisujaan yliopiston julkaisuarkistoon, laittoivat ne avoimesti saataville muuta kautta. Kyselyssä ei tiedusteltu käytettyä muuta julkaisuväylää. (Repositories Support Project & UKCoRR 2011, 9.)

Julkaisujen avoimuuteen ja saatavuuteen liittyy vielä paljon virheellisiä käsityksiä ja oletuksia, joihin tarvitaan tiedotusta.

Tekijänoikeusasiat

Ennen kyselyn tekemistä oli jo tiedossa, että lupakysymykset tai tietämättömyys niistä ovat usein keskeisiä rinnakkaistallennusta estäviä asioita. Kysymyksillä 12–15 haluttiin selvittää näitä seikkoja oletusta tarkemmin. Kyselyn lopuksi (kysymys 16) vastaajilla oli vielä mahdollisuus antaa palautetta avoimesti. (Liite 1 ja 2)

Tekijänoikeusasioiden tuntemus

Vastaajilta kysyttiin, oliko heillä tapana tutustua lehden tekijänoikeusehtoihin ennen kuin he tarjoavat artikkeleitaan tieteelliseen aikakauslehteen. Vastaajista 33 prosenttia ilmoitti, että heillä on tapana tutustua lehden tekijänoikeusehtoihin ja 41 prosenttia ilmoitti tekevänsä sen joskus (ks. taulukko 10). Reilu neljännes vastaajista, 26 prosenttia, kertoi, ettei heillä ole tapana tutustua lehden tekijänoikeusehtoihin ennen artikkelin lähettämistä.

Taulukko 10. Tekijänoikeusehtoihin tutustuminen

Onko sinulla tapana tutustua lehden tekijänoikeusehtoihin ennen kuin toimitat artikkelin lehteen?	lkm	%
Kyllä	67	33 %
Joskus	84	41 %
Ei	54	26 %
Yhteensä	205	100 %

Jyväskylän yliopiston kirjaston kyselyssä 54 prosenttia vastaajista ilmoitti, että tutustuu lehden tekijänoikeusehtoihin ennen artikkelin lähettämistä lehdelle. Melkein puolet vastaajista, 46 prosenttia ei tutustu kustantajan tekijänoikeuspolitiikkaan. (Harjuniemi 2012, 16.)

Iso-Britannian kyselyssä vastaava kysymys oli suomalaisia kyselyjä yksilöidympi. Siinä kysyttiin lukeeko tutkija tekijänoikeusehdot allekirjoittaessaan tekijänoikeuden luovutusta koskevan sopimuksen. 73 prosenttia kyselyn vastaajista ilmoitti lukevansa ehdot ja loput 27 prosenttia vastaajista ei näin tee. (Repositories Support Project & UKCoRR 2011, 10.)

Tässä tuloksessa oli yllättävää, että tutkijat eivät tutustu artikkelinsa julkaisemista koskeviin tekijänoikeusehtoihin. Tampereella ja brittiläisissä yliopistoissa reilu neljännes ja Jyväskylän yliopistossa melkein puolet kyselyyn vastanneista tutkijoista ei näin tee. Kynnys rinnakkaistallennukseen madaltuu, jos tutkijat tietävät oikeutensa ja jättävät itselleen rinnakkaistallennusoikeuden, mikäli se ei kustantajan normaaliin tekijälle jätettäviin oikeuksiin kuulu.

Tekijäversion säilyttäminen

Tutkijoilta kysyttiin myös, säilyttävätkö he itsellään artikkelinsa viimeisimmän tekijäversion. Tämä versio, josta käytetään nimitystä post-print (tai final draft, final draft post-refereeing), on versio, jonka enemmistö kustantajista antaa tutkijoiden tallentaa oman organisaation julkaisuarkistoon. Toinen yleisesti tallennettavaksi sallittu versio on pre-print, joka on tutkijan alkuperäinen käsikirjoitus.

Rinnakkaistallennuksen kannalta oli myönteistä, että 74 prosenttia kyselyyn vastaajista ilmoitti, että he säilyttävät itsellään artikkelinsa viimeisen version (ks.

taulukko 11). 20 prosenttia vastaajista ilmoitti tekevän näin joskus. Vain 6 prosenttia vastaajista ei säilytä itsellään artikkelinsa tekijäversiota.

Taulukko 11. Tekijäversion säilyttäminen

Säilytätkö artikkelistasi sen viimeisen tekijäversion?	lkm	%
Kyllä	151	74 %
Joskus	42	20 %
Ei	12	6 %
Yhteensä	205	100 %

Jyväskylän yliopistossakin lähes kaikki tutkijat (93 %)säilyttävät itsellään artikkelistaan viimeisimmän tekijäversion ja vain 7 prosenttia vastaajista ei näin tee (Harjuniemi 2012, 17).

Iso-Britannian kyselyn mukaan 86 prosenttia vastaajista säilyttää itsellään artikkelinsa viimeisimmän tekijäversion ja 14 prosenttia ei näin tee (Repositories Support Project & UKCoRR 2011, 10–11).

Tekijöillä tallella olevat versiot on useimmissa tapauksissa mahdollista tallentaa oman organisaation julkaisuarkistoon. SHERPA/RoMEO-palvelu on listannut 1146 globaalisti toimivan kustantajan copyright-käytäntöjä. 67 prosenttia näistä kustantajista sallii tutkijoiden tallentavan oman yliopistonsa julkaisuarkistoon joko pre-print- tai post-print-version omasta, kustantajan lehdessä ilmestyneestä artikkelistaan. (RoMEO Statistics 2012.)

Erillistä lupaa kustantajalta tai lehdeltä ei näin ollen tarvita. Tekijöiden tulee vain varmistaa mahdollisten muiden kirjoittajien lupa rinnakkaistallennukseen.

Julkaisulupien tarkistaminen

Kyselyssä tiedusteltiin myös tutkijoiden halukkuutta varmistaa artikkelin rinnakkaistallennuslupa muilta kirjoittajilta jo artikkelin kirjoitusvaiheessa. Useilla tieteenaloilla on käytäntönä, että artikkeleilla on useita kirjoittajia. Artikkelin rinnakkaistallennusluvan kysyminen muilta kirjoittajilta artikkelin ilmestymisen jälkeen voi olla työlästä, ellei lupaa ole huomattu kysyä silloin kun alkuperäisjulkaisua varten lupa on varmistettu.

Kyselyn vastaajista 65 prosenttia oli halukas varmistamaan artikkelinsa rinnakkaistallennusluvan muilta kirjoittajilta jo artikkelin kirjoitusvaiheessa (ks. taulukko 12). 29 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa kantaansa tähän. Ilahduttavaa oli, että vain 6 prosentilla vastaajista ei ollut tätä valmiutta.

Taulukko 12. Lupien tarkistaminen

Voisitko jatkossa varmistaa rinnakkaistallennusluvan artikkelin muilta tekijöiltä jo artikkelin kirjoitusvaiheessa?	lkm	%
Kyllä	133	65 %
En	12	6 %
En osaa sanoa	60	29 %
Yhteensä	205	100 %

Tampereen kyselyn avoimissa vastauksissa (kysymys 16) mainittiin myös lupa-asiat ja toivottiin apua lupien selvittelyyn:

”Koen asian erittäin tärkeäksi, mutta kustantajien tiukat käytännöt pelottavat ettei vaan joudu korvausvastuuseen tms.”

”Ratkaisevin syy, miksi en ole rinnakkaistallentanut tai julkaissut artikkeleitani TamPubissa on, etten ymmärrä lupa-asioista eikä minulla ole ollut aikaa niitä selvittää.”

Tekijäversion rinnakkaistallennus TamPubiin

Kirjaston kannalta kiinnostava kysymys oli se, olisivatko tutkijat halukkaita tallentamaan TamPubiin artikkelidensa post-print-version, mikäli kirjasto tarkistaa kustantajan lupakäytännön. 76 prosenttia vastaajista tallentaisi artikkelinsa tekijäversion, mikäli lupa-asiat olisi heidän puolestaan hoidettu (ks. taulukko 13). 21 prosenttia vastaajista ei osannut ottaa asiaan kantaa ja ainoastaan 3 prosenttia vastaajista ei halunnut tallentaa artikkelistaan tekijäversiota, vaikka lupa olisi heidän puolestaan tarkistettu.

Taulukko 13. Tekijäversion tallennus TamPubiin

Olisitko suostuvainen tallentamaan artikkelisi post-print -version TamPubiin, jos kirjasto tarkistaa kustantajan lupakäytännön?	lkm	%
Kyllä	156	76 %
En	6	3 %
En osaa sanoa	43	21 %
Yhteensä	205	100 %

Avoimissa vastauksissa (kysymys 16) ilmeni, ettei post-print-versioita arvosteta:

“Post-print versions really are not the final version of the article. Why should we archive them when it is very burdensome to check whether there are major mistakes left in that version (in comparison to the final draft), and if so, it is harmful and misleading to archive such a version”.

Myös Jyväskylän yliopiston tutkijoista lähes sama määrä (77 %) kuin Tampereella tallentaisi tekijäversion oman organisaationsa arkistoon, mikäli kirjasto tarkastaa kustantajan lupakäytännön. 8 prosenttia ei näin tekisi, vaikka lupa olisi tarkastettu ja olemassa. 15 prosenttia vastaajista ei ottanut tähän asiaan kantaa. (Harjuniemi 2012, 17–18.)

Brittiläisessä kyselyssä tutkijoilta kysyttiin vain, että hyväksyvätkö he, että heidän artikkeleistaan on tekijäversion oman organisaation julkaisuarkistossa. 77 prosenttia vastaajista hyväksyi tämän. 23 prosenttia vastaajista ei halunnut tekijäversiota arkistoon. (Repositories Support Project & UKCoRR 2011, 11–12.)

Tästä vastauksesta kirjasto saa erityistä mietittävää tulevaa toimintaa varten. Pitäisikö kirjaston osoittaa resursseja jostakin muusta tehtävästä kustantajien copyright-politiikan tarkistamiseen? Tämän kyselyn perusteella tutkijat tallentaisivat TamPubiin nykyistä enemmän artikkeleita, jos kirjasto selvittäisi rinnakkaistallennusluvan tutkijan puolesta.

Johtopäätökset

Avoimuutta kannatetaan

Kyselyvastausten keskeinen myönteinen tulos oli, että pääosa tutkijoista sekä Suomessa että myös muualla kannattaa Open Access -periaatetta ja yliopistojen avoimia julkaisuarkistoja. Arkistot ovatkin lähivuosina tarpeen, kun tutkimusrahoittajien avoimuusvaatimukset lisääntyvät. Avoimia, korkeatasoisia aikakauslehtiä ei vielä ole riittävästi kaikilla tieteenaloilla. Rinnakkaistallennus on tutkijalle nopea ja ilmainen tapa saada tutkimustulokset avoimesti saataville eikä se rajoita alkuperäisen julkaisufoorumin valintaa.

Tietoa lisää

Kyselystä nousee kuitenkin esiin muutamia rinnakkaistallennusta estäviä asioita, joita kirjasto voi yrittää poistaa. Kirjaston tehtävistä tärkeimmäksi nousi monipuolisen tiedotuksen lisääminen. Rinnakkaistallennus on Suomessa käsitteenä vielä uusi. Erityisesti avoimista kyselyvastauksista kävi ilmi, että asia on vieras ja siitä on paljon virheellistä tietoa. Siksi tämänkin julkaisun alussa kerrotaan, mitä rinnakkaistallennuksella tarkoitetaan ja mitä hyötyä siitä tutkijalle on.

TamPub julkaisuarkistoakaan ei Tampereen yliopistossa tunneta niin hyvin kuin vertailuyliopistoissa. Todennäköisesti tietoisuus TamPubista tulee yliopistossa lisääntymään sen jälkeen kun siihen tullaan siirtämään myös väitöskirjat vuoden 2012 lopulla ja pro gradu -tutkielmat keväällä 2013.

Tallennus helpoksi

Toinen tärkeä tehtävä, johon kirjasto voi yrittää vaikuttaa, on rinnakkaistallennustapahtuman tekeminen helpoksi. Yliopistossa on jonkin verran järjestelmä- ja raportointivastustusta, mikä kävi ilmi muutamasta avoimesta kyselyvastauksesta. Rinnakkaistallennusta helpottaa, jos yliopiston julkaisutietorekisterin SoleCRISin ja TamPubin välille saataisiin yhteys. Tämä kysymys on osa yliopiston julkaisutietojärjestelmän kehittämistä, johon tämän kyselyn tulokset antavat tukea.

Lupatietojen tarkistukset

Kolmas merkittävä este tallentamiselle on kustantajan lupatiedon tarkistaminen. Kyselyn tuloksista selvisi, että tutkijat ovat halukkaita tallentamaan julkaisuarkistoon artikkelinsa tekijäversion, jos kustantajan lupa on heidän puolestaan tarkastettu. Kirjastolle tämä on luonteva tehtävä. Kirjasto on jo osoittanut resursseja rinnakkaistallennustehtäviin, mutta järjestelmällinen lupien tarkistus ja aktiivinen yhteydenpito tutkijoihin vaatii nykyistä huomattavasti enemmän resursseja.

Kirjastossa tuleekin pohdittavaksi, voidaanko jostakin muusta tehtävästä luopua rinnakkaistallennustehtävien hyväksi. Ilahduttavaa oli, että rinnakkaistallennusvalmiuden lisäksi tutkijat hyvin yleisesti pitivät tallessa artikkelinsa tekijäversion. Näin ollen sen lähettäminen arkistoon ei ole tutkijalta suuri työ, mikäli lupa-asiat on tutkijan puolesta tarkistettu SHERPA/RoMEO-palvelusta. Kirjasto ei kuitenkaan voi tutkijan puolesta kysyä lupaa artikkelin muilta kirjoittajilta, mutta mallikirje tähän on saatavissa yliopiston rinnakkaistallennusvustolta.

Tutkimuksen tulokset kiteytyvät seuraavassa kommentissa:

”Aivan ehdottoman kannatettava juttu – mitä helpomaksi se tehdään tutkijoille, sitä paremmin se tulee onnistumaan. Kannatan erityisesti lupakäytäntöjen selvittämistä kirjaston taholta ja julkaisemiseen liittyvien ohjeistusten kollektiivista tiedottamista”

Kattavammaksi rinnakkaistallennus saadaan kuitenkin vasta kun tutkimusrahoittajat, opetus- ja kulttuuriministeriö ja yliopistot sitä rahoituspäätöksensä ehtona tutkijoilta edellyttävät. Merkittävät tutkimusrahoittajat näin jo menettelevät. Kansainväliset kustantajatkaan eivät aseta esteitä rinnakkaistallennukselle, koska sen on todettu lisäävän alkuperäiseen julkaisuun viittamista ja sitä kautta lehden painoarvoa.

Lähteet

Euroopan komissio (2012). Avoimesti julkaistavat tieteelliset tutkimustulokset lisäävät innovointivalmiuksia Euroopassa, lehdistötiedote 17.7.2012. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/12/h90&format=HTML&aged=0&language=FI&guiLanguage=en> (Viitattu 27.8.2012).

Harjuniemi, M.-L. (2012). Open Access -kysely: tulokset. Mitä mieltä artikkelien rinnakkaistallentamisesta? <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201204261581> (Viitattu 28.8.2012).

Repositories Support Project & UKCoRR (2011). Survey of academic attitudes to open access and institutional repositories – an RSP and UKCoRR initiative. <http://rspproject.files.wordpress.com/2011/12/attitudes-to-oa-basic-summary-report.doc> (Viitattu 7.9.2012).

RoMEO Statistics (2012). Statistics for the 1141 publishers in the RoMEO database <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/statistics.php?la=en&fIDnum=|&mode=simple> (Viitattu 12.9.2012).

Suber, P. (2012). Ensuring open access for publicly funded research. *BMJ* 2012; 345: e5184. <http://www.bmj.com/content/345/bmj.e5184.pdf%2Bhtml> (Viitattu 27.8.2012).

Tampereen yliopisto (2012). Henkilöstökertomus 2011. http://www.uta.fi/hallinto/yliopistopalvelut/henkilostopalvelut/index/Henkil%C3%B6st%C3%B6kertomus2011_valmis_netti.pdf (Viitattu 28.8.2012).

Tampereen yliopisto (2009). Rehtorin päätös 16.4.2009. http://www.uta.fi/tutkimus/OA/rinnakkaistallentaminen_tay/rehtorinpaatos_16042009.pdf (viitattu 6.9.2012).

Hyödyllisiä linkkejä

TamPub <http://tampub.uta.fi>

Tampereen yliopiston väitöskirjat <http://acta.uta.fi/>

Tampereen yliopiston tutkielmat <http://tutkielmat.uta.fi/>

Open Access/Rinnakkaistallentaminen Tampereen yliopistossa <http://www.uta.fi/tutkimus/OA/index.html>

LIITTEET

LIITE 1

OPEN ACCESS –KYSELY

Mitä mieltä artikkelien avoimesta rinnakkaistallentamisesta?

Tervetuloa kyselyyn! Tämän kyselyn tavoitteena on selvittää Tampereen yliopiston tutkijoiden ja muun henkilökunnan suhtautumista tutkimusartikkelien avoimen saatavuuden lisäämiseen. Miten hyvin avoin tallentaminen tunnetaan, miten siihen suhtaudutaan ja missä määrin sitä toteutetaan?

Kysely liittyy rehtorin vuonna 2009 tekemään päätökseen, Päätöksellä tutkijoita kehoitetaan tallentamaan tutkimusartikkeliansa rinnakkaiskopiot Tampereen yliopiston tarjoamaan avoimeen julkaisuarkistoon 1.1.2011 alkaen.

Vastaaminen tapahtuu nimettömästi ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti hyvän tieteellisen tavan mukaisesti. Kyselyssä on 15 lyhyttä kysymystä ja se **vie aikaa alle 5 minuuttia**.

Vastanneiden kesken arvotaan **5 kpl 20 euron kirjalahjakorttia** Tiedekirjakauppa TAJUun. Mikäli haluat osallistua arvontaan, jätä yhteystietosi kyselyn loppuosassa mainittuun kohtaan. Nimitietoja käytetään vain arvontaan. Niitä ei missään vaiheessa yhdistetä kyselyssä antamiisi vastauksiin.

Kyselyn toteuttaa yliopiston kirjasto.

Kysely on avoinna 31.3.2012 asti.

Harri Melin
kirjaston neuvottelukunnan puheenjohtaja

OPEN ACCESS –KYSELY

Mitä mieltä artikkelien avoimesta rinnakkaistallentamisesta?

Taustatiedot

1. Ikäsi

- Alle 30
- 30-39
- 40-49
- 50-59
- 60 tai yli

2. Mikä oheisesta kuvaa parhaiten asemaasi yliopistossa?

- Tohtoriopiskelija/Nuorempi tutkija tai vastaava
- Tutkija
- Tutkijatohtori tai vastaava
- Yliopistonlehtori tai vastaava
- Professori/Akatemiaprofessori/Tutkimusprofessori/Tutkimusjohtaja tai vastaava
- Kuulun muuhun kuin opetus- tai tutkimushenkilökuntaan

3. Tieteenalayksikkö/Erillislaitos

- Biolääketieteellisen teknologian yksikkö
- Informaatiotieteiden yksikkö
- Johtamiskorkeakoulu
- Kasvatustieteiden yksikkö
- Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
- Lääketieteen yksikkö
- Terveystieteiden yksikkö
- Viestinnän, median ja teatterin yksikkö
- Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
- Kielikeskus
- Kirjasto
- Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto
- Yliopistopalvelut

OPEN ACCESS –KYSELY

Mitä mieltä artikkelien avoimesta rinnakkaistallentamisesta?

Open Acces –julkaiseminen

4. Kuinka tärkeänä pidät sitä, että tieteelliset tutkimusjulkaisut ovat kaikille avoimesti ja maksutta saatavana verkossa (Open Access -periaate)?

- Erittäin tärkeänä
- Melko tärkeänä
- En kovin tärkeänä
- En lainkaan tärkeänä
- En osaa sanoa

5. Pyritkö julkaisemaan Open Access -periaatteella toimivissa lehdissä?

- Kyllä
- En
- En pidä sitä valintakriteerinä

6. Edellyttääkö/suosittaako tutkimuksesi rahoittaja tutkimustulosten julkaisemista avoimesti verkossa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

OPEN ACCESS –KYSELY

Mitä mieltä artikkelien avoimesta rinnakkaistallentamisesta?

Yliopiston avoin julkaisuarkisto TamPub

7. Kuinka tärkeänä pidät yliopistojen avoimia julkaisuarkistoja? Avoimiin arkistoihin tallennetaan tutkimukset kokotekstitiedostoina ja niiden tavoitteena on edistää yliopistossa tehdyn tutkimuksen näkyvyyttä ja saatavuutta.

- Erittäin tärkeänä
- Melko tärkeänä
- En kovin tärkeänä
- En lainkaan tärkeänä
- En osaa sanoa

8. Tunnetko Tampereen yliopiston avoimen julkaisuarkiston TamPubin?
(Jos et tunne, etene suoraan kysymykseen 11)

- Tunnen hyv
- Tunnen jonkin verran
- En tunne lainkaan

9. Oletko jo tallentanut omia kokotekstitiedostojasi TamPubiin? [Jos vastaat kyllä, etene suoraan kysymykseen 11]

- Kyllä
- En

10. Mistä syystä et ole tallentanut julkaisujasi TamPubiin?
(Voit valita useampia)

- En tiedä, miten toimia
- Pidän tallentamista vaivalloisena
- Minulla ei ole aikaa rinnakkaistallentamiseen
- En tunne lupa-asioita
- Arvelen, ettei kustantaja anna rinnakkaistallennuslupaa
- Minulla ei ole muiden tekijöiden lupaa
- Lupien kysyminen muilta tekijöiltä on liian vaivalloista
- En halua omia julkaisujani avoimesti TamPubiin
- Muu syy, mikä _____
[vapaaehtoinen tekstikenttä]

11. Laitatko julkaisusi avoimeksi verkossa jotakin muuta kautta?

- Julkaisuni eivät ole avoimesti saatavilla mitään kautta
- Omien web-sivujeni kautta
- Oppiaineen/yksikön web-sivujen kautta
- Tieteenalakohtaisen arkiston kautta (esimerkiksi BioMed Central)
- TamPubin kautta
- Mitä kautta julkaisusi ovat avoimesti saatavilla _____

(vapaaehtoinen tekstikenttä)

OPEN ACCESS –KYSELY

Mitä mieltä artikkelien avoimesta rinnakkaistallentamisesta?

Tekijänoikeuskysymykset

12. Onko sinulla tapana tutustua lehden tekijänoikeusehtoihin (copyright transfer policy) ennen kuin toimitat artikkelin lehteen?

- Kyllä
- Joskus
- Ei

13. Säilytätkö artikkelistasi sen viimeisen tekijäversion, eli ns. post-print-version (katso lisätietoa kysymysmerkistä) (käytetään myös termejä final draft, Final draft post-refereeing tai accepted version) on arvioijien kommenttien perusteella muokattu tekijän viimeinen versio artikkelista, jota kustantaja ei ole vielä taittanut

- Kyllä
- Joskus
- Ei

14. Voisitko jatkossa (esimerkiksi sähköpostiviestillä) varmistaa rinnakkaistallennusluvan artikkelin muilta tekijöiltä jo artikkelin kirjoitusvaiheessa?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

15. Suostuisitko tallentamaan artikkelisi post-print -version yliopiston avoimeen julkaisuarkistoon TamPubiin, jos kirjasto tarkistaa kustantajan lupakäytännön? (SHERPA/RoMEO -palvelusta tai kustantajan verkkosivuilta)

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

16. Mitä muuta haluat sanoa tutkimusjulkaisujen rinnakkaistallentamisesta?

(vapaaehtoinen tekstikenttä)

Mikäli haluat osallistua arvontaan, ilmoita yhteystietosi.

Nimi _____

Sähköpostiosoite _____

Laita yhteystietosi myös ja rastita

- Kyllä

jos haluat, että sinuun otetaan henkilökohtaisesti yhteyttä rinnakkaistallennukseen liittyvissä asioissa.

KIITOS OSALLISTUMISESTA!

Lisätietoa rinnakkaistallentamisesta: http://www.uta.fi/tutkimus/OA/rinnakkaistallentaminen_tay.html

oa@uta.fi

Yliopiston avoin julkaisuarkisto TamPub: <http://tampub.uta.fi>

Tuloksista julkaistaan raportti vuoden 2012 aikana.

LIITE 2

OPEN ACCESS –SURVEY

What do you think about Open Access self-archiving?

Welcome to the survey! The purpose of this questionnaire is to find out researchers' and other staff's attitudes at the University of Tampere towards increasing of Open Access of research articles. How well Open Access self-archiving is known, what are the attitudes towards it and how common it is?

The survey relates to the Rector's decision in 2009. The decision requests the researchers to self-archive copies of their research articles in the open institutional repository of the University of Tampere from January 1st 2011 onwards.

Responses are anonymous and answers will be treated confidentially in accordance with good scientific practice. The survey contains 16 short questions, and will take round 5 minutes to complete.

Among the respondents will be raffled 5 copies of vouchers worth € 20 to Bookshop Taju. If you want to participate in the draw, please leave your contact information in the final part of the questionnaire. Name is used only for the draw. It will not be associated with the provided answers.

The survey is conducted by the University Library.

The survey is open until 31.3.2012.

Harri Melin
Chair of Library's advisory board

OPEN ACCESS –SURVEY

What do you think about Open Access self-archiving?

Background information

1. Your age group

- Under 30
- 30-39
- 40-49
- 50-59
- 60 and over

2. Which of the following describes best your position at the university?

- Postgraduate student/Younger researcher or similar
- Researcher
- Postdoctoral fellow or similar
- University Lecturer or similar
- Professor/Academy professor/Research professor/Research director or similar
- Other than teaching or researching personnel

3. School/Other unit

- Institute of Biomedical Technology
- School of Information Sciences
- School of Management
- School of Education
- School of Language, Translation and Literary Studies
- School of Medicine
- School of Health Sciences
- School of Communication, Media and Theatre
- School of Social Sciences and Humanities
- Language Centre
- Library
- Finnish Social Science Data Archive
- University Services

OPEN ACCESS –SURVEY

What do you think about Open Access self-archiving?

Open Access -publishing

4. In your opinion, how important is free access to scholarly publications via the Internet (Open Access-principle)?

- Very Important
- Quite important
- Not so important
- Not important at all
- I don't know

5. Are you seeking to publish in Open Access journals?

- Yes
- No
- I do not consider that as a criterion

6. Does the funding body of your research require/recommend the research results to be published Open Access via Internet?

- Yes
- No
- I don't know

OPEN ACCESS –SURVEY

What do you think about Open Access self-archiving?

The open institutional repository of the University, TamPub

7. How important you think are the Open Access repositories of the universities? The publications are archived as full texts In Open Access repositories and their aim is to promote the coverage and availability of university research.

- Very Important
- Quite important
- Not so important
- Not important at all
- I don't know

8. Are you familiar with the Open institutional repository of the University of Tampere, TamPub? (If not, please go directly to question 11)

- I know it well
- I know something about it
- I don't know it at all

9. Have you already self-archived your full text publications in TamPub repository? (If yes please go directly to question 11)

- Yes
- No

10. Why have you not self-archived your publications in TamPub? (You may choose several alternatives)

- I don't know how to do it
- I think self-archiving is too much trouble
- I don't have time for self archiving
- I'm not familiar with the copyright issues
- I think that the publisher doesn't give me the permission to self-archive
- I don't have the permission from the co-authors
- To ask the co-authors' permissions is too much trouble
- I don't want to have my publications accessible in TamPub
- Other reason (Please, specify in the data field below)

Other reason _____

11. How do you make your publications available via Internet? (You may choose several alternatives)

- My publications are not available via Internet
- On my own personal website
- On the website of the discipline/school
- In a subject-based repository (for example BioMed Central)
- Through TamPub
- Other channel (Please specify in the data field below)

Other channel _____

OPEN ACCESS –SURVEY

What do you think about Open Access self-archiving?

Copyright issues

12. Do you usually read the copyright transfer policy of the journal before submitting an article to a journal?

- Yes
- Sometimes
- No

13. In the process of producing an article for publication do you usually keep your own latest version of the manuscript called post-print (More information under the question mark)? Post-print (also final draft, final draft post-refereeing or accepted version) is the author-created version that incorporates referee comments and is the accepted version for publication, but does not contain publisher typesetting.

- Yes
- Sometimes
- No

14. In the future, would you ask for the co-authors' permission to self-archive already during the writing process of the article (for example per email)?

- Yes
- No
- I don't know

15. Would you agree to self-archive your article as post-print in the open institutional repository of the University of Tampere, TamPub, if the publisher's permission was checked for you by the library (using SHERPA/RoMEO or publisher's website)?

- Yes
- No
- I don't know

16. Is there anything else you would like to say about scholarly publications' self-archiving?

In case you want to participate in the draw, please leave your contact information.

Name _____

E-mail _____

- Leave your contact information and tick the box if you want to be contacted personally regarding self-archiving

THANK YOU FOR COMPLETING THIS SURVEY!

More information about self-archiving:

<http://www.uta.fi/english/research/OA/self-archiving.html>

oa@uta.fi

The open institutional repository of the University of Tampere, TamPub:

<http://tampub.uta.fi>

The report of the results will be made during 2012.